פדיון שבוים מצוה רבה. והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף כז.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבויים שמא מילתא דפסיקתא היא ולא איצטריך למיתני: **ומתחלקת** בג' **שני שהיא** בדיני ממונות. וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בג'

ופר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן:

ולשנותה אבל מה שיריצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ופסז) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לצדקה עד שלא כתה ליד הגבאי מותר לשנותה משכתה ליד הגבאי אסור לשנותה (ד) לדבר הרשות הכא שבני העיר מסיגים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו כתה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותם: **כי** הא **דרבא אכפיה.** אחד היה עמו לאין עושין שררה על הצבור פחות מב' ולא תשיב ליה מפני כבודו של רבא: **אכפיה** לרב נתן. וא"ת והא בפרק כל הבשר (חולין דף קי: ושם ד"ה כל) אמר כל מ"ע שמתן שכרה (כתובה) בגלה אין ב"ד של מטה מוחכרים עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואמ"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה (ה) ועל כפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) ועוד תירץ הרבה קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' ולריבא"ש נראה דהא דאין ב"ד מוחכרין על מצות עשה שמתן (ו) שכרן בגלה היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה והניח לכל הבשר (שם) אלא הוה מוקיר אכוה וכפתוהו ואמר להו שבקוהו הי"פ דיוכם מוחכרין להכריחו עד שיעשה כשאר מצות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמר בהכותה (כתובות דף פו: ושם) [וע"ע תוס' כתובות מט: ד"ה אכפייה ותוס' מולין קי: ד"ה כלו]: **דין אמת לאמתו.** אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו מ)[אין מחמיצים אותו] כיון שיודעים שמשקרים כדדרשינן (בסנהדרין דף ז.) [ל"ל בשבועות ל:] לאמתו שלא יטו את הדין [וע"ע תוס' מגילה טו: ד"ה זה]:

ומצדיקי הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות. אומר ר"י דצריך לומר דקיצ מזהיר עפי מכוכבים דהא בפ"ק אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת מלמדי תינוקות ומריש"א מי מצא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע דהאי קרא דהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע היינו דקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור הממה והאי דקאמר ורבנן מאי דאמר רביעא ואוהביו כלשת השמש היינו שמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו כדמפרש תרגום של רבי ושמחי (זכריה ב):

ואתני

פדיון שבוים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבוים מצוה רבה היא א"ל דכתיב [יוהיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות [ז]אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא [2]יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב איבעית אימא [ח] סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער איבעית אימא קרא [3]טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי [קשה מבולם] דבולהו איתנהו ביה: תנו רבנן [ט]א קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים [י]בשאין עושים שררות על הצבור פחות משנים ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות [2]תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים [3]תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת [4]תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר [5]ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו [6]ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן אמר מר אין עושין שררות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קרא [7]והם יקחו את הזהב וגו' שררות הוא דלא עבדי [8]הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא מעשה [9]ומינה רבי שני אחין על הקופה מאי שררותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי [10]שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והא כתיב [5]ופקדתי על כל לוחציו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא [2]הא דאמיד הא דלא אמיד [3]כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה [4]והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' [5](המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להימנותך אמר ליה [6] הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי [7]עלויהו [8]ורבנן מאי אמר רבינא [9]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ת"ר [10]לגבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות [11]מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו. [12]היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם [13]תנו רבנן [14]גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן [15]גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן [16]מעות של צדקה אין מונין אותן שתים (ג) אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא

ואתני

שבי כולהו איתנהו ביה. שהוא כיד העכומ"ז לעשות בו כל חפצו אם למות [אם לחרב] אם לרעב: **מפני שהוא כדיני ממונות.** לעיין ולחת לכל אחד כפי טפלים המגיעין בו: **שגבויה וחלוקה שוה.** בכל יום מדי יום ביום כדקתני לקמיה לפיכך אין גבויו שלא יצטרכו לטרוח ולנקש את השלישי לחלק: **לעשות קופה תמחוי.** לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהן: **להתנות על המדות.** להגדיל מאת העיר להקטין: **ועל השערים.** שער חטין והיין שלא ימכרנה שנה זו יותר מכך וכך דמים: **להסיע על קיצתן.** לקנות את העובר על קיצת הבריהם להסיעם מדת דין תורה: **הא הימוני מהימן.** יחיד לחיות גזבר: **שני אחים.** לגבי המנוגת כמה דמו: **מאי שררותיה.** דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עושין שררה על הצבור כו': **אפילו כש"ש.** שיש פחמון פה לבעה"ב לומר טרוח אני: **ופקדתי וגו'.** אלמא אסור למשכן: **אמיד.** עשיר: **גבאי צדקה.** המשכילים אל דל מהו צריך: **מלמדי תינוקות.** מצדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה: **שכקתיה להימנותיך.** שהיית רגיל ללמדם בחמונה וללמד ולישב על גבם תמיד: **דעתאי לגבייהו.** לתינוקות: **ורבנן מאי.** תלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד מאי כתיב בהו: **לפרוש זה מזה.** מפני החשד שלא יאמרו זה הגונבה ימידי דעתו לגנוב: **אבל זה פורש לחנות וזה לשער.** זה לגבות מיוסדי הטער וזה לגבות מיוסדי החנות ובלבד שיהא שניהן כאחד: **לא יפנם לתוך כיסו.** שלא יאמרו מעות של צדקה הוא גונבן: **פורטין.** פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחוסת מתלמידות: **ואין פורטין לעצמם.** פן יחשדום שפורטין בזול: **אין מונין אותם שנים שנים.** פן יאמרו שנים הוא טוטל ואינו מונה אלא אחד: **אציפי דבי כנישתא.** מתלמידי של בית הכנסת משום דמזבני להו ממעות הקופה:

ואתני

מסורת הש"ס

א) [ברכות ד: ופ"ק], ב) [ע"ז פ"ב מ"ז מנחות ל:], ג) [ערכין פ"ה מ"ב], ד) [קידושין עו:], ה) [מנחות מט:], ו) [מלקות ליתא יקן בע"ז ליתא], ז) [ר"ה להתם], ח) [מפלגתא פרכא תמא דבתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו אלא גבאי צדקה ופרנסי העיר], ט) [תוספתא פלה פ"ד], י) [פסחים יג. כ"מ לח.], כ) [מנחות היעב כפיר"י ניעין נב: ד"ה ולא תמיד], ל) [יבמ"ק], מ) [כ"ה מפרי"ן].

תורה אור השלם

1 והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי: ירמיהו טו ב
2 יקר בעיני ה' המותה לחסידיו: תהלים קטו טו
3 טובים היו חללי חרב מחללי רעב שהם יזובו מדקרים מתוגבת שדה: איכה ד ט
4 והם יקחו את הזהב ואת הכסף ואת הנחשת ואת הברזל ואת הבדיל ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש: שמות כה ה
5 והיו בניו בקרם ובעדרם לפני הבון ופקדתי על כל לחציה: ירמיהו ל כ
6 והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים כהכוכבים לעולם ועד: דניאל יב ג
7 כן יאבדו כל אויביך ה' ואהביו כצאת השמש בגבורתו ותשקט הארץ ארבעים שנה: שופטים ה לא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כי בר בר משני בבריו של רבא. וכעין לקמן בר"ה דף לב ע"ב ניעין דף ב ע"ב סנהדרין דף יח ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבנן קקה מחבל אימנית לימת קרא ואיבעית אימא סברא אב"א סברא הלי קא מלטעבר: (ב) שם ל"ל לאו הא האיבנא תליסר שנין דלא חזיא לי: (ג) שם לין מונין אותן שתים שתים אלא: (ד) תוס' ד"ה ולנעות. וכי מבטח ליד הנגלי אסור לשנות. הכל ל"ל אמיתית לדבר הרשות מתוך: (ה) ד"ה אכפיה וכי כמו כפייה רב פפא לרב יהודה כפ' נערה: (ו) בא"ד שמתן שכרה כתובה נגלה:

רבינו גרשום (המשך)

ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה המצדיקין אותן: שבקתי תינוקתך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינה: דעתי עליהה. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזרום ממקום זה שאני עומד: ורבנן מאי. כלומר כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. דעדיף מכולהו: לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול הצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה מצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה המצדיקין אותן: שבקתי לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינה: דעתי עליהה. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזרום ממקום זה שאני עומד: ורבנן מאי. כלומר כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. דעדיף מכולהו: לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול הצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה

מוסף רש"י

שממשכנין על הצדקה. מיכופים מקמעות על צדקה ומפסקו עליו ואינו נוטלן, ואפילו בע"ש. שהחדש מיום (לעיל ד:). פורטין. פרוטות וכשהסכין אותם מחליפות לרוב לפיכך נכסף (שמות יג). מחליפין פרוטות נחוסת בכלנ"ר כסף מפני שהפרוטות מתפקפות ונפקלות (ב"מ לח.). תמחוי. מאכל בטוכן מבגלי כתים לאלף לעניים בכל יום (שם). מאכל לחם ומיני מאכל שונים לאלף (פסחים יג.). ואין מוכרין לעצמן. שאם יחשדום שלקחום כולו (שם).

רבינו גרשום

נהרג בחרב מיגיל. דמחלכלך בדמו: נגבית בשנים. משום דמחתלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שיודעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה וליכא [1] אלא מידודי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם: ומתחלקת בג'. מפני שהיא כדיני ממונות מה דיני ממונות נוטלין מזה ונותנין לזה אף מחלקי צדקה מרבין לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים: גיבויי וחילוקין שוה. שנוטין מכל א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין נוטין מכל אחד אלא לפי מה שרצה ליתן [2] וקרוב נותנין כולן בשוה: לעשות קופה תמחוי. שאם ניתוחר בקופה יותר על צורך עניי העיר ונתמעט בתמחוי לעניי כל אדם שבאו עניים הרבה וכן תמחוי לקופה כמו כן: להתנות על המדות. להבדילן או למעטן מכמות שהיו: ועל השער. שאם היה השער ביוקר ראשין להתנות שילך בזול: ועל שכר הפועלים. שאם נשכרין פועלים בג' פשי: כיום ראשין להתנות שלא ישכרום אלא בב': ולהסיע על קיצתן. לקנוס על מי שעובר על תנאי שקבעו אנשי העיר: והם יקחו. ואין הם פחות משנים: שררות הוא דלא עבדי פחות משנים. כלומר דמשמע טעמא דשררות הוא דבעינן ב' ולא לשום דין ולא לשום עדות הלכך (הא) המוני מהימני אפי' ב' קרובים למנות על הקופה והיינו: מאי שררות איכא בגבאי צדקה הואיל דדבר קצוב הוא ונותנין ברצון: ממשכנין. אם מעבב ליתן צדקה בקופה. ואפי' בע"ש דטרידי אינשי בתיקון מאכלם: הא דאמיד. אם אומרין אותו שהוא עשיר ומסאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לוה) (ליה) ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה (ד' מאה) זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר גדול: זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו.

1) נראה דל"ל ולכתא רק שרגותא כפלמא: 2) נראה דל"ל וע"פ הריב נתברין טלן כפוס לו דל"ל ובקרוב מטתנין טלן כפוס כל"ל: 3) נראה דל"ל והיינו מר' מנינא וכו':

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com